

Леончыкаў В.Е., Дзямешка Л.А., Саматыя Р.І. Тлумачальны слоўнік бібліятэчных і бібліяграфічных тэрмінаў. – Мн.: Вышэйш.шк., 2003. – 223 с.

У развіцці бібліятэчнай справы Рэспублікі Беларусь гэта першы тлумачальны слоўнік за ўсю гісторыю яе існавання. Першае выданне слоўніка (Мн.: Бел. ун-т культуры, 2000) выйшла вельмі абмежаваным тыражом (200 экз.). Ён хутка разышоўся па бібліятэках і навучальных установах. Гэта не дазволіла шырокаму колу чытачоў (навучэнцам сярэдніх, студэнтам вышэйшых навучальных устаноў, бібліятэкарам, работнікам органаў інфармацыі і кніжнага гандлю) азнаёміцца з ім і выкарыстоўваць у вучэбнай і практычнай дзейнасці. Дадзенае выданне слоўніка атрымала першую прэмію на Рэспубліканскім конкурсе навуковых работ па бібліятэчназнаўстве, бібліяграфіі і кнігазнаўстве, які быў праведзены ў канцы 2001 г.

Неабходнасць другога выдання выклікана ўвядзеннем новых тэрмінаў, якія з’явіліся за апошнія гады ў галіне бібліятэчнай справы і звязаны са зменамі ў сацыяльным, эканамічным і культурным жыцці краіны. У выданне ўключана звыш 1600 тэрмінаў, якія адлюстроўваюць асноўныя паняцці, што выкарыстоўваюцца на сучасным этапе ў галіне бібліятэчназнаўства, бібліяграфічназнаўства, кнігазнаўства, а таксама тэрміны, звязаныя з выкарыстаннем сучасных тэхналогій.

У слоўніку знайшлі адлюстраванне і новыя тэрміны, якія з’явіліся ў тэрмінасістэмах у вышэйназваных галінах. Найбольшую колькасць новых тэрмінаў складаюць тыя, што сталі ўкараняцца як у навуковую, так і ў практычную дзейнасць па прычыне аўтаматызацыі бібліятэчнай справы. Пры вызначэнні тэрмінаў (калі яны стандартызаваны) аўтары карысталіся новымі міждзяржаўнымі стандартамі (ГОСТ 7.74 – 96. Комплектование фонда документов. Библиографирование. Каталогизация: Термины и определения; ГОСТ 7.0 – 99. Информационно-библиографическая деятельность: Термины и определения), беларускімі стандартамі (СТБ 7.31 – 2000. Міжбібліятэчны абанемент; СТБ 7.20 – 2000. Бібліятэчная статыстыка), адным з лепшых тэрміналагічных расійскіх выданняў “Библиотечное дело: Терминологический словарь” (М., 1997), а таксама шэрагам даведнікаў, энцыклапедыі і слоўнікаў па кнігазнаўстве, руска-беларуска-англійскіх слоўнікаў па інфарматыцы і вылічальнай тэхніцы, выдавецкай справе і інш.

Акрамя стандартызаваных тэрмінаў, аўтары ўвялі шэраг паняццяў, па якіх адсутнічаюць пэўныя дэфініцыі. Азначэнні такіх паняццяў у слоўніку падаюцца на падставе найбольш распаўсюджаных меркаванняў з творчым падыходам і з ўлікам асабістых заўваг.

У слоўнік уключаны паняцці па галінах ведаў, якія маюць дачыненне да дзейнасці бібліятэк, у першую чаргу тыя, якія часцей за ўсё ўжываюцца ў бібліятэчна-бібліяграфічнай практыцы. У ім утрымліваюцца тэрміны, звязаныя з арганізацыяй бібліятэчнай і бібліяграфічнай справы, відамі бібліятэк і бібліяграфіі, бібліятэчнымі фондамі і каталогамі, даведачна-бібліяграфічным апаратам, бібліяграфаваннем, бібліяграфічнымі дапаможнікамі і пошукам, бібліятэчным і бібліяграфічным абслугоўваннем. Акрамя гэтага, зроблена спроба адлюстравання тэрміналогію па сумежных галінах дзейнасці і навук, у прыватнасці па кніжнай справе і кнігазнаўстве, навукова-інфармацыйнай дзейнасці і інфарматыцы, якія на сучасным этапе шырока выкарыстоўваюцца ў бібліятэчна-бібліяграфічнай дзейнасці. Аб гэтым сведчыць тлумачэнне шэрага такіх паняццяў, як “аўтаматызаванае індэксаванне”, “аўтаматызаванае працоўнае месца (АПМ)”, “база даных (БД)”, “джойстык”, “тэлепрацоўка дакументаў”, “файл”, “электронная бібліятэка”, “электронны каталог (ЭК)”, “электронны ўлік” і інш. Станоўчай ацэнкі заслугоўвае ўвядзенне аўтарамі новых паняццяў у галіне бібліятэчнай справы Беларусі. Сярод іх такія, як “беларусіка”, “беларусазнаўства”, “бібліяграфія беларусазнаўства” і інш. Гэта мае асаблівае значэнне на сучасным этапе, таму што пакуль не створаны новыя падручнікі па спецыяльных дысцыплінах.

Структура слоўніка адпавядае патрабаванням, якія прад’яўляюцца да такога віду выданняў. Слоўнікам зручна карыстацца, таму што тэрміны ў ім згрупаваны ў алфавітным парадку. Акрамя таго, маецца спіс скарачэнняў (прыведзены абрэвіятуры тэрмінаў). Найбольш распаўсюджаныя абрэвіятуры размешчаны ў алфавітным парадку, даецца спасылка на іх поўныя стандартызаваныя тэрмін. Напрыклад: ПВД Гл. Пошукавы вобраз дакумента; ПВЗ Гл. Пошукавы вобраз запытаў.

Для большай інфарматыўнасці ў слоўніковым артыкуле падаюцца сінонімы стандартызаваных ці нестандартызаваных тэрмінаў. Напрыклад: Бібліяграфія патрыятыкі. Сін.: Бібліяграфія экстэрыёрыкі; Бібліяграфія бібліяграфіі. Сін.: Бібліяграфія другой ступені.

На жаль, аўтарам не ўдалося вычарпальна раскрыць усю тэрмінасістэму ў галіне бібліятэчнай справы, бібліяграфіі, інфарматыкі. У прыватнасці, у слоўніку не знайшлі адлюстраванне такія

тэрміны, як “электронны рэсурсы”, “інфармацыйныя рэсурсы” і інш. Не заўсёды можна пагадзіцца і з фармулёўкай некаторых тэрмінаў. Так, неадэкватную думку выклікаюць тэрміны “зборны каталог”, “бібліяграфічны почырк”. Аднак гэтыя заўвагі маюць прыватны характар і не зніжаюць агульнай вартасці выдання.

Дадзены слоўнік уяўляе сабой працу па распрацоўцы тэрмінасістэмы ў галіне бібліяэчнай справы, якая будзе выкарыстоўвацца ў вучэбным працэсе сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў, а таксама ў практычнай дзейнасці бібліятэк і органаў навукова-тэхнічнай інфармацыі.

Імкненне найбольш поўна, з улікам найноўшых дасягненняў навукі і практычнай дзейнасці адлюстравать значныя і важнейшыя паняцці ў галінах бібліятэчнаснаўства, бібліяграфаснаўства, кнігаснаўства, навукова-інфармацыйнай дзейнасці і інфарматыкі, выказанае ў прадмове да слоўніка, здзейснена на даволі высокім узроўні, што сведчыць аб прафесіяналізме аўтараў.

“Тлумачальны слоўнік бібліятэчных і бібліяграфічных тэрмінаў” з’яўляецца істотным укладам у бібліятэчную справу Рэспублікі Беларусь, у падрыхтоўку спецыялістаў у галіне бібліятэчнай справы, у практычную дзейнасць бібліятэк і органаў інфармацыі. Ён садзейнічае удасканаленню вучэбнага працэсу на факультэце інфармацыйна-дакументных камунікацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры. Многа карыснага ў ім знойдуць усе, хто цікавіцца сучаснымі праблемамі бібліятэчнаснаўства, бібліяграфаснаўства, кнігаснаўства, навукова-тэхнічнай інфармацыі, кніжнага гандлю.

Але час ідзе хутка і нараджае новую тэрмінасістэму. Таму, думаецца, неабходна трэцяе выданне. Тым больш, што тыраж другога выдання складае толькі 1000 экзэмпляраў (між тым у Беларусі больш за 10 500 бібліятэк). Слоўнік неабходны, карысны, вельмі патрэбны выкладчыкам, студэнтам, аспірантам і магістрантам факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры, супрацоўнікам бібліятэк, органаў навукова-тэхнічнай інфармацыі і кніжнага гандлю.

*Н.А.Ляйко,
кандыдат гістарычных навук,
прафесар*